

CZU: 343.915(498)

DELINCVENȚA JUVENILĂ ÎN ROMÂNIA: FACTORI DE RISC CARE DETERMINĂ COMPORTAMENTUL DELINCVENT

Daniela ROMAN

Universitatea de Stat din Moldova

Delincvența juvenilă constituie, în prezent, una dintre cele mai grave probleme sociale cu care se confruntă România, a cărei amploare este evidențiată atât de statisticele oficiale, cât și de mass media. Fiind o consecință directă sau mediată a modului în care funcționează familia, școala și diferitele mecanisme de socializare, sancționare și reabilitare socială, ea solicită o abordare multidisciplinară a influenței exercitate de aceste instituții, din punctul de vedere al factorilor de risc implicați.

Cuvinte-cheie: *delincvență juvenilă, delicvent, comportament deviant, criminalitate, infractori, factori de risc.*

JUVENILE DELIQUENCY IN ROMANIA: RISK FACTORS DETERMINING DELIQUENT BEHAVIOUR

Juvenile delinquency is currently one of the most serious social problems facing Romania, the extent of which is highlighted by both official statistics and mass media. Being a direct or mediated consequence of how family, school, and social mechanisms, sanctions and social rehabilitation work, it calls for a multidisciplinary approach to the influence of these institutions in terms of the risk factors involved.

Keywords: *juvenile delinquency, delinquent behaviour, deviant behaviour, crime, criminals, risk factors.*

Introducere

Noțiunea *delincvență juvenilă* este o noțiune suficient de largă și de echivocă pentru a include în conținutul său orice act care încalcă exigențele de conformism impuse de către adulți minorilor și tinerilor. Spre deosebire de criminalitate (infracționalitate), care implică orice act de încălcare a legilor de către adult, delincvența juvenilă cuprinde acele conduite și acțiuni care sunt comise de persoane imature, care n-au atins încă vârsta majoratului și nu au, deci, responsabilitatea socială. Se observă că, dincolo de caracterul ei juridic, noțiunea de delincvență juvenilă are o serie de semnificații biologice, psihologice și sociale ce fac dificilă definirea ei precisă. În plus, exceptând violările legii penale, delincvența juvenilă cuprinde o serie de acte, care, dacă ar fi comise de către adulți, aceștia nu ar fi considerați infractori de către legea penală. Printre aceste acte se numără vagabondajul, cerșetoria, fuga de acasă și de la școală, nesupunerea față de autoritatea părinților sau educatorilor, consumul de alcool etc. Pentru toate aceste fapte, alături de alte fapte mai grave, cu caracter delictual propriu-zis, minorii și tinerii nu pot fi judecați și sancționați decât în cadrul unui regim juridic special conceput pentru minori și tineri. În definirea delincvenței juvenile, un rol important revine vârstei cronologice, care separă, de fapt, criminalitatea adulților de delincvența minorilor și tinerilor. În mai multe țări, limita de vârstă de la care un minor sau un tânăr încetează de a mai fi considerat delicvent, pentru a fi definit ca infractor adult este vârsta de 18 ani. În alte țări, această limită coboară până la 17 sau chiar 16 ani. Aceste limite de vârstă sunt arbitrare și relative [1, p.42-45], modificându-se de la un sistem juridic la altul, în funcție de modul în care definește legiuitorul procesul de maturizare și îl asociază vârstei cronologice, vârstă care nu reprezintă, însă, un criteriu valid din punct de vedere științific. Variația vârstelor cronologice în diferite legislații face dificilă definirea delincvenței doar dintr-o perspectivă exclusiv juridică. Astfel, un minor poate fi considerat delicvent dacă conduitele lui necesită măsuri speciale de supraveghere, dacă se sustrage, în mod constant, controlului parental sau educațional, dacă își abandonează căminul familial, dacă nu mai frecventează, în mod regulat, școala, dacă actele sale încalcă morală, sănătatea și bunăstarea sa sau a altor persoane, dacă violează legile penale etc.

Elaborarea unei explicații sau a unui set de explicații convingătoare pentru amploarea și intensitatea fenomenului delincvență juvenilă în România de astăzi constituie un obiectiv fundamental pentru cercetarea teoretică și practică în acest domeniu. După ani și ani de cercetare în acest domeniu, în cursul căruia s-au strâns numeroase categorii de date, au fost comparate diverse statistice și s-au evidențiat multiple variabile cantitative și evaluări calitative, apreciem că este timpul unei operații de sinteză, pentru a formula, dacă nu

teorii de amploare, cel puțin unele teorii de rang mediu, chiar cu caracter „parohial”. După cum se știe, cea mai mare parte din teoriile elaborate până acum în domeniul delincvenței juvenile se pot clasifica, simplu, în trei mari categorii:

1) teorii care susțin că delincvența juvenilă este o conduită moștenită, datorită unor factori cu caracter genetic-ereditar;

2) teorii care apreciază că ea este, de fapt, o conduită dobândită, datorită unor factori sau structuri cu caracter familial, social ori cultural;

3) teorii mixte, care îmbină aceste două explicații.

Prima categorie de teorii aparține genului de explicație biologică (sau biologită). Cea de a doua aparține atât genului de explicație psihologică (sau psihologită), cât și genului de explicație sociologică (sau sociologită). În fine, cea de a treia categorie aparține genului de explicație eclectică, care combină mai multe elemente etiologice [2, p.72-74]. Unele dintre aceste teorii sunt desuete, altele își păstrează actualitatea, dar ceea ce trebuie arătat este faptul că ele au fost elaborate de către analiști sau teoreticieni aparținând altor spații culturale decât cel românesc și care nu s-au confruntat cu numeroasele probleme pe care le-a avut România, înainte și după 1989. Putem credita, oare, aceste teorii cu gradul de universalitate cerut de aplicarea lor și la cazul României? Aceasta este o problemă asupra căreia trebuie încă reflectat, dacă dorim să elaborăm explicații convingătoare în legătură cu cauzele delincvenței juvenile din România. Deoarece țara noastră se confruntă cu o situație aparte, generată de perioada de „tranziție”, schemele etiologice tradiționale nu au decât o validitate limitată, motiv pentru care sunt căutate explicații specifice, chiar dacă au un caracter „parohial”.

Materiale și metode

Într-un raport elaborat pe baza studiului întreprins, în comun, de Centrul de Studii și Cercetări pentru Probleme de Tineret, Organizația „Salvați Copiii” și Centrul Social pentru Copiii Străzii „Gavroche”, cercetătoarea Viorica Tighel [3] evidențiază următoarele constatări cu privire la caracteristicile acestor copii:

- printre factorii care favorizează apariția copiilor străzii pot fi menționați: relațiile tensionate din cadrul familiei, agresiunile tatălui împotriva mamei, determinate, adeseori, de consumul sporit de alcool, abuzul împotriva copiilor, care sunt nevoiți să meargă în stradă și să câștige bani, chiar și pentru hrană, prin diverse mijloace ilegale (furt, cerșetorie, tâlhărie sau prostituție);

- cele mai susceptibile familii să „ofere” străzii acești copii sunt cele monoparentale și cele rezultate dintr-o recăsătorire, în care unul sau ambii parteneri au în îngrijire copii rezultați din căsătoria anterioară;

- 66% dintre copiii străzii au vârsta între 12 și 17 ani, iar 23% au vârsta sub 13 ani. 84% sunt băieți, iar restul fete. Pregătirea lor școlară este insuficientă pentru vârsta pe care o au: 33% au între 1 și 4 clase, 26% – între 5 și 6 clase, iar 4% nu au nicio pregătire;

- copiii străzii care provin din casele de copii fug din aceste instituții din următoarele motive: violența copiilor mai mari (60%), condițiile proaste de viață (13%); violența din partea personalului (4%);

- 36% din acești copii inhalează în mod constant aurolac, iar în mod sporadic – 29%;

- din punctul de vedere al structurii lor, există mai multe categorii de copii ai străzii, dintre care unii trăiesc permanent în stradă, alții păstrează anumite relații cu familia din care provin, iar alții sunt forțați chiar de către familiile lor să câștige bani (din cerșetorie, furt, jaf și prostituție) de pe urma „calității” de copii ai străzii;

- printre caracteristicile comune ale copiilor străzii se numără vocabularul sărac, gândirea concretă, atenție și memorie de scurtă durată și instabile, capacitate de concentrare foarte scăzută, labilitate comportamentală și emoțională, dorința puternică de a se integra în grupurile stradale;

- în ceea ce privește percepția lor socială, atitudinea generală față de copiii străzii oscilează între respingere și indiferență, constituind obiect al discriminărilor, stereotipurilor și prejudecăților. Studiul menționat demonstrează, încă o dată, riscurile la care sunt supuși copiii străzii în ceea ce privește ancorarea lor în criminalitate.

Rezultate și discuții

La fel ca și în alte țări, dar cu resurse și mijloace logistice mult mai limitate, în România s-au intensificat, mai ales în ultimii ani, preocupările care vizează protecția socială a copiilor și a familiilor defavorizate și, implicit sau explicit, cele care se referă direct la acțiunile de prevenire a predelinvenței și delincvenței sociale. Din punct de vedere legislativ, au fost elaborate noi reglementări, menite să pună în acord legile

românești în concordanță cu cele europene. În anul 1997, de exemplu, a fost elaborată Ordonanța de Urgență nr.26 cu privire la protecția copilului aflat în dificultate, care a instituit noi măsuri cu privire la regimul de tratament acordat delincvenților minori, prin forme educative și libertate supravegheată. Ulterior, această Ordonanță a fost modificată și completată prin Legea nr.108 din 2 iunie 1998, care reglementează principalele măsuri educative ce se aplică minorilor care au comis fapte sancționate de legea penală, dar nu răspund din punct de vedere penal. La rândul lor, reglementările cuprinse în Codul penal cu privire la minorat au fost îmbunătățite, pentru a stabili dispoziții mai adecvate în legătură cu limitele și consecințele răspunderii penale a minorului, măsurile educative luate în cazul comiterii unor acte antisociale, pedepsele care se pot aplica minorilor, suspendarea condiționată a executării pedepsei, măsurile de supraveghere și control în cazul suspendării executării pedepsei etc. În concordanță cu toate aceste noi reglementări, au fost elaborate programe speciale de protecție socială a familiilor cu mai mulți copii, a copiilor aflați în dificultate sau în situații de risc, a celor instituționalizați și a copiilor străzii. Ca urmare a Ordonanței Guvernului nr.192/1999 și a Hotărârii de Guvern nr.96 din 9 februarie 2000, a fost creată Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copiilor, în ale cărei atribuții se includ, între altele, elaborarea și fundamentarea strategiei naționale de reformă a sistemului de protecție a copilului, inițierea unor programe naționale în acest domeniu, formarea specialiștilor care se ocupă de copiii aflați în dificultate etc. Ca efect imediat al creării acestui organism special, în luna iunie 2000 a fost lansat programul național de protecție a copilului, denumit „Integrarea socială a copiilor care trăiesc în stradă”, în a cărei aplicare sunt implicate diferite organizații guvernamentale și nonguvernamentale, conducerile locale, cultele religioase și Biserica Ortodoxă Română. Așa cum s-a demonstrat în cursul timpului și cum au dovedit experiențele altor țări, unitățile corecționale pentru minori nu au contribuit, decât într-o slabă măsură, la reeducarea și recuperarea socială a acestora, contribuind, de fapt, prin conduitele și „tehnicile” învățate în penitenciare sau școli de reeducare la amplificarea criminalității. Odată eliberați din aceste unități, tinerii au ajuns să comită fapte și mai grave. Instituirea unor noi măsuri, printre care sistemul de probațiune pentru minori, a tribunalelor speciale pentru aceștia și munca în folosul comunității par să fie mult mai eficiente decât sancțiunile privative de libertate, motiv pentru care, recent, s-a propus aplicarea lor și în România. Sancțiunile aplicate minorilor trebuie corelate în mod judicios cu măsurile de asistență și protecție socială, în așa fel încât prioritară să fie nu acțiunea de eliminare a efectelor, ci eradicarea cauzelor delincvenței juvenile. Din păcate, exceptând măsurile recente luate de guvernul român, activitatea de asistență și protecție socială a fost lăsată, mai ales, pe seama organizațiilor nonguvernamentale cu scopuri (mai mult sau mai puțin) caritabile. În România funcționează peste 10.000 de asemenea organizații, care au fost înființate tocmai cu scopul de a acorda un ajutor copiilor și familiilor aflate în dificultate. Cea mai cunoscută în acest sens este organizația „Salvați Copiii”, care a efectuat numeroase activități de asistență socială pentru copiii străzii din mai multe orașe din țară, între care București, Suceava, Iași, Craiova, Târgu-Mureș etc. Dincolo de asigurarea unor resurse necesare pentru asistența materială și medicală, organizația „Salvați Copiii” a desfășurat un amplu program de recuperare socială a copiilor străzii, prin plasarea lor în familii de adopție, în centre de plasament și în alte instituții de ocrotire și prin ajutorul dat în reintegrarea lor școlară și profesională. În ceea ce privește activitatea de prevenire operațională desfășurată de către organele specializate în acest sens, se poate menționa Programul Național de Prevenire a Delincvenței Juvenile, inițiat, încă din anul 1993, de către Ministerul de Interne în colaborare cu Ministerul Educației, înființarea Consiliului Național al Prevenirii, fondat de către Inspectoratul General al Poliției în cooperare cu reprezentanții școlii românești, ai comunităților locale și ai organizațiilor nonguvernamentale și, nu în ultimul rând, diversele acțiuni periodice desfășurate de către organele de poliție în teritoriu, împreună cu autoritatea tutelară, autoritățile școlare, instituțiile medicale și organizațiile caritabile. În cadrul Inspectoratului General al Poliției a fost creat, de câțiva ani, Institutul pentru Cercetarea și Prevenirea Criminalității, care are ca sarcini, între altele, monitorizarea fenomenului delincvență juvenilă și efectuarea unor studii asupra cauzelor acestui fenomen.

Concluzii

Analizat, în ansamblul său, fenomenul delincvență juvenilă are în România o serie de particularități. Evoluția sa în timp a înregistrat nu atât modificări cantitative, cât o serie de schimbări cu caracter calitativ [4, p.72-74]. Din perioada imediat următoare celui de-al doilea război mondial și până astăzi acest fenomen a cunoscut trei „vârfuri” mai importante:

• perioada cuprinsă între anii 1950 și 1954 – este prima etapă, în cursul căreia fenomenul a căpătat amploare și consistență, fiind potențat, în mare parte, de criza economică și de condițiile specifice existente în România postbelică;

• perioada cuprinsă între anii 1983 și 1986 – etapă în cursul căreia fenomenul se triplează față de perioada anterioară. În 1985 s-a înregistrat un număr record de minori delincvenți (8.600), cea mai mare parte dintre care reprezentau copiii nedoriți sau copiii născuți din obligație patriotică (așa-numiții „decreței”), rezultați din măsurile coercitive ale celebrului Decret din Octombrie 1966 cu privire la interzicerea avortului;

• perioada cuprinsă între 1989 și până în prezent – etapă în care fenomenul cunoaște cele mai mari creșteri și modificări calitative. Din punct de vedere calitativ, a crescut gradul de pericolozitate a unor delictive și violența cu care sunt comise de către minori, a scăzut media de vârstă de la care un minor devine delincvent. Pe de altă parte, modelele criminale oferite tinerilor sunt, astăzi, mai răspândite și mai vizibile, iar oportunitățile de asociere cu delincvenți minori sau adulți sunt mai mari.

Dintre cele mai relevante și utile studii inițiate de instituțiile abilitate pot fi evidențiate cele care vizează efectele instituționalizării copiilor asupra delincvenței juvenile, rolul copiilor străzii în amplificarea tendințelor de creștere a delincvenței juvenile, atitudinea organelor de poliție față de delincvenții minori, exploatarea sexuală a minorilor, efectele violenței familiale asupra delictelor comise de minori, consumul de droguri în cazul minorilor etc. [5, p.10]. La rândul său, integrată acestei acțiuni colective cu caracter instituțional, Direcția Generală a Penitenciarelor, ca organism subordonat Ministerului Justiției, a inițiat un amplu program de reformare a sistemului penitenciar, care să asigure delincvenților minori sancționați un regim propice pentru instruire școlară și profesională, dobândirea unor deprinderi utile pentru viața în comunitate, diminuarea sentimentelor de frustrare și agresivitate, dobândirea sentimentului de religiozitate etc. Numeroase acțiuni desfășurate de Direcția Generală a Penitenciarelor sunt planificate pe baza unor programe aplicate în cooperare cu organizațiile nonguvernamentale românești și străine, înființarea și generalizarea sistemului de probațiune pentru minori fiind unul dintre cele mai importante programe în acest sens. În mod evident, activitatea de prevenire a delincvenței juvenile în România este încă caracterizată de o serie de deficiențe, blocaje instituționale și, mai ales, de lipsă acută de resurse. Totuși, unele realizări în acest domeniu permit, credem, o atitudine evaluativă de „optimism temperat”, care implică, deopotrivă, anticiparea unor eșecuri, inerente unui sistem în curs de reformare, și a unor realizări ce nu vor întârzia să apară în cursul timpului.

Referințe:

1. RĂDULESCU, S.M. BANCIU, D. *Introducere în sociologia delincvenței juvenile*. București: Editura Medicală, 1990, p.42-52.
2. Ibidem, p.43,17; BANCIU, D., RĂDULESCU, S.M. *Evoluții ale delincvenței juvenile în România. Cercetare și prevenire socială*. București: Lumina LEX, 2002, p.72-74.
3. TIGHEL, V. *Modul de viață al copiilor străzii*: Raport de Cercetare. București: Centrul de Studii și Cercetări pentru Probleme de Tineret, 1997.
4. LUNDEN, W.A. *Statistics in Delinquents and Delinquency*. Springfield, Illinois, Charles C. Thomas, Publisher, 1964, p.16-17.
5. SANDERS, W.B. *Juvenile Delinquency: Causes, Patterns and Reactions*. New York: Rinehart and Winston, 1981, p.10.

Date despre autor:

Daniela ROMAN, doctorandă, Școala doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: mediatoriasi@yahoo.com

Prezentat la 30.10.2017